

Univerzitná nemocnica v Košiciach má modernú chirurgickú JIS za takmer milión eur	2
Tlač, Stavebné noviny, 27. 9. 2022	
Svoju flanérsku vášeň prenášajú do kníh: Košice majú ďalší atlas umenia	4
Online, dennikn.sk, 27. 9. 2022, 14:26	
Slovenské univerzity sú pripravené ukončiť svoju výučbu, ak sa nedočkajú riešenia	24
Online, kosicednes.sk, 27. 9. 2022, 18:56	
.jednoducho veda: Špeciál s finalistami a finalistkami ocenenia ESET Science Award	27
Online, tyzden.sk, 27. 9. 2022, 19:14	
Európska noc výskumníkov	30
Online, kamsdetmi.sk, 27. 9. 2022, 22:30	

Univerzitná nemocnica v Košiciach má modernú chirurgickú JIS za takmer milión eur

27. 9. 2022, Zdroj: **Stavebné noviny**, Strana: 5, Vydavateľ: **Zväz stavebných podnikateľov Slovenska**, Sentiment: **Pozitívny**, Téma: **Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**, Kľúčové slová: **UPJŠ**

Dosah: **700 GRP**; **0,02 OTS**; **0,00**

REGIÓNY / Práce trvali päť mesiacov

V

Univerzitnej nemocnici L. Pasteura (UNLP) v Košiciach otvorili kompletne zrekonštruovanú chirurgickú Jednotku intenzívnej starostlivosti (JIS). Modernizácie v takom meradle sa pracovisko dočkalo po takmer 40 rokoch. Rozsiahla obnova tohto traktu si vyžiadala investíciu no výške takmer jedného mil. eur, ktoré nemocnica získala z kapitálových výdavkov štátu.

Na otvorení sa zúčastnil aj minister zdravotníctva Vladimír Lengvarský spolu so štátnu tajomníčkou Lenkou Dunajovou Družkovskou. Informovala o tom Ladislava Šustová z UNLP Košice.

„Som spokojný hlavne preto, lebo personál, ktorý tu bude pracovať, je spokojný a všetci sme tu pre pacientov, ktorí na tomto zmodernizovanom pracovisku nájdu vyššiu kvalitu zdravotnej starostlivosti,“ povedal krátko po otvorení chirurgickej JIS V. Lengvarský. Vynovené pracovisko zodpovedá náročnosti chirurgických operačných výkonov 21. storočia.

„Som rád, že modernizáciu našich medicínskych pracovísk sme začali práve na chirurgii. Je to mimoriadne dôležité pracovisko, na ktorom sa ročne realizuje najviac chirurgických výkonov,“ povedal riaditeľ UNLP Košice Ľuboslav Beňa.

Z pôvodných starých priestorov JIS ostali len obvodové múry. Všetky priečky sa vybúrali. Kompletne sa vymenili podlahy, elektrické rozvody i rozvody medicínálnych plynov „Týždeň po týždni sme videli, ako práce napredujú. Modernizácia sa začala na jar a trvala päť mesiacov,“ uviedol riaditeľ. Súčasťou prestavby je aj nová vzduchotechnika na výmenu a úpravu vzduchu v celom trakte, ktorá je, pre svoju veľkosť, umiestnená na streche tohto monobloku. Pre pacientov po operačných zákrokoch je tu pripravených 11 intenzivistických lôžok. Jedno z nich je izolačné, v prípade pacienta s Covid-19. „Ako jedni z prvých v Česku i na Slovensku budeme na našej JIS pracovať s najnovším modelom infúzomatov na dávkovanie výživových roztokov,“ prezradil prednosta I. chirurgickej kliniky Jozef Radoňák.

Na kompletne zrekonštruovanú JIS budú v najbližších dňoch privázať prvých pacientov. „Zdravotná starostlivosť o pacientov po chirurgických zákrokoch sa tu posunie na oveľa vyššiu úroveň. Verím, že skvalitnenie prostredia poskytne zamestnancom viac inšpirácie, chuti do práce a ďalšej motivácie napredovať vo svojom povolání. Klinika je tiež výučbovým pracoviskom Lekárskej fakulty **UPJŠ**, poskytne teda modernú realitu aj budúci generáciám zdravotníkov,“ dodal Ľ. Beňa.

REGIÓNY / Práce trvali päť mesiacov

Univerzitná nemocnica v Košiciach má modernú chirurgickú JIS za takmer milión eur

Univerzitnej nemocnici L. Pasteura (UNLP) v Košiciach otvoril kompletne zrekonštruovanú chirurgickú Jednotku intenzívnej starostlivosti (JIS). Modernizácie v takom meradle sa pracovisko dočkalo po takmer 40 rokoch. Rozsiahla obnova tohto traktu si vyžiadala investíciu vo výške takmer jedného mil. eur, ktoré nemocnica získala z kapitálových výdavkov štátu.

Na otvorení sa zúčastnil aj minister zdravotníctva Vladimír Lengvarský spolu so štátnu tajomníčkou Lenkou Durajovou Družkovskou. Informovala o tom Ladislava Šustová z UNLP Košice.

„Som spokojný hlavne preli, lebo personál, ktorý tu bude pracovať, je spokojný a všetci sme tu pre pacientov, ktorí na tomto zmodernizovanom pracovisku nájdu vyššiu kvalitu zdravotnej starostlivosti.“ povedal krátko po otvorení chirurgickej JIS V. Len-

gvarský. Vynovené pracovisko zodpovedá náročnosti chirurgických operačných výkonov 21. storočia.

„Som rád, že modernizácia našich medicínskych pracovísk sme začali práve na chirurgii. Je to mimoriadne dôležité pracovisko, na ktorom sa ročne realizuje najviac chirurgických výkonov.“ povedal riaditeľ UNLP Košice Ľuboslav Beňa.

Z pôvodných starých priestorov JIS ostal len obvodové múry. Všetky pričky sa vybúrali. Kompletne sa vymenili podlahy, elektrické rozvody i rozvody medicínskych plynov. „Týždeň po týždni sme videli, ako práce napredujú. Modernizácia sa začala na jar a trvala päť mesiacov“, uviedol riaditeľ. Súčasťou prestavby je aj nová vzduchotechnika na výmenu a úpravu vzduchu v celom trakte, ktorá je, pre svoju veľkosť, umiestnená na streche tohto monobloku. Pre pacientov po

operačných zákrokoch je tu pripravených 11 intenzívistických lôžok. Jedno z nich je izolované, v prípade pacienta s Covid-19. „Ako jedni z prvých v Česku i na Slovensku budeme na našej JIS pracovať s najnovším modelom infúziomatov na dávkovanie výživových roztokov.“ prezradil prednosta I. chirurgickej kliniky Jozef Radošák.

Na kompletne zrekonštruovanú JIS budú v najbližších dňoch privádzať prvých pacientov. „Zdravotná starostlivosť o pacientov po chirurgických zákrokoch sa tu posunie na oveľa vyššiu úroveň. Verím, že skvalitnenie prostredia poskytne zamestnancom viac inšpirácie, chuť do práce a ďalšej motivácie napredovať vo svojom povolání. Klinika je tiež výučbovým pracoviskom Lekárskej fakulty UPJŠ, poskytne teda modernú realitu aj budúcim generáciám zdravotníkov.“ dodal Ľ. Beňa.

Kaplnku na Kežmarskom hrade obnovujú, pieskovcové stĺpy boli v dezolátnom stave

Múzeum v Kežmarku realizuje druhú etapu rekonštrukcie hradnej kaplnky. Týka sa profilácie a záchrany pieskovcových stĺpov - pilastrov. Tých je celkovo ovanásť, prvých päť sa podarilo obnoviť v rámci prvej etapy rekonštrukcie. Ako povedala riaditeľka múzea Ľrika Cintulová, boli už v dezolátnom stave, pretože boli zasolené a vlnké. „Realizovali sme tam v minulosti sice chemickú injekciu, ktorá tú vlnkosť stiahla, ale je potrebné urobiť reprofiláciu pieskovcových stĺpov.“ vysvetlila.

Múzeum získalo na tento projekt dotáciu vo výške 10-tis. eur z Ministerstva kultúry SR v rámci programu Obnov si svoj dom. Prešovský samosprávny kraj, ako zriaďovateľ múzea, poskytol na dofinancovanie viac ako 8 000 eur. Týmto prácami sa podľa riaditeľky

podarí ukončiť interier hradnej kaplnky. Potraf by mali do konca októbra. Na budúci rok plánujú na Kežmarskom hrade modernizovať toalety, pôjde na ne 122-tis. eur.

Hradná kaplnka vznikla prestavbou severovýchodného traktu v rokoch 1657-1658. Vytvrdzovať ju dal Štefan Thököly pre svoju manželku Máriu, rodenú Gyulaffyovú. „Návštevníci majú možnosť vidieť v stene kaplnky vymurované okienko, kde Mária Gyulaffy sedávala a sledovala pohybnosť a omše.“ opísala Cintulová. Posledné miesto odpočinku rodiny Thököly tam však nenájdu.

„Pôvodne mal Štefan II. v pláne z tejto kaplnky urobiť aj hrobové miesto, kde mala byť celá rodina pochovaná, ale, ako vieme z histórie, aj Štefan II. Thököly, aj Imrich Thököly bojovali proti cisárovi. Cisárske voj-

ská preto po potlačení povstání, ktoré viedli, hradnú kaplnku znehodnotili či znesvalili, keď kosti Márie Gyulaffy, ktoré boli pochované v hrobke, vyhodili na nájvorte hradu a nechal rozdupať koňom.“ pripomenula riaditeľka múzea.

Prvá písomná zmienka o Kežmarskom hrade pochádza z roku 1447. V súčasnosti ponúka viaceré historické expozície, ktoré dokumentujú vývoj Kežmarku a okolia, ale aj historické portréty zo zbierok múzea, dokumentujú vzťah Kežmarčanov k Vysokým Tatram, život rodiny Thökölyovej, ale aj židovskej komunity v Kežmarku. Letná sezóna bola pre Múzeum v Kežmarku úspešná, podľa predbežných čísel zaznamenali od júla do augusta v porovnaní s minulým rokom stopercentný nárast návštevníkov.

STAVEBNÉ NOVINY / utorok 27. septembra 2022 / 5

Svoju flanérsku vášeň prenášajú do kníh: Košice majú ďalší atlas umenia

27. 9. 2022, 14:26, Zdroj: dennikn.sk, Vydavateľ: N Press, s.r.o., Autor: Dávid Gabera, Sentiment: Pozitívny, Téma: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Kľúčové slová: UPJŠ

Dosah: 284 853 GRP: 6,33 OTS: 0,06 AVE: 2038 Eur

Pred pár rokmi vyšla pod hlavičkou združenia Východné pobrežie kniha mapujúca povojnové umenie v uliciach Košíc, teraz ho dopĺňa Atlas umenia verejných budov mesta Košice, ktorý mapuje umelecká diela na fasádach a v interiéroch.

Obaja majú ku Košiciam silný vzťah. Radi kráčajú ulicami a nachádzajú inšpiráciu na (ne)poznávaných miestach. „Sú to hodiny a hodiny, čo sme takto prekráčali mestom. Vždy sa nám podarí objaviť niečo, čo sme predtým prehliadli,“ hovorí prvý z dvojice Maroš Juhás, grafik samouk a študent architektúry.

Tým druhým je Mišo Hudák, pôvodne filmár, ktorý od roku 2009 v rámci iniciatívy Východné pobrežie vyvíja rôzne aktivity a mapuje či popularizuje nimi Košice.

Pred niekoľkými rokmi sa stretli a svoju flanérsku vášeň objavovať mestské atribúty spojili do niekoľkých projektov. Teraz v spolupráci s historikom a pamiatkarom Jurajom Gembickým spracovali vynikajúcu ilustrovanú knihu diel z fasád a interiérov budov z obdobia 60. až 80. rokov.

Spája sa v nej pôžitok z umenia s kritickým presahom k téme ochrany diel pred ich nenávratným zánikom.

Herta Ondrušová-Victorinová: Východoslovenské tance. Dom odborov ROH VSŽ (Jumbo centrum), keramická mozaika, interiér, 1975. Atlas umenia vydáva Východné pobrežie. Foto – Východné pobrežie

Skladá príbehy mesta

„Košice majú podľa mňa jednu zvláštnu vlastnosť,“ hovorí Maroš Juhás. Niekedy môžu byť podľa neho [lock]veľmi chudobné na vnemy a donútia človeka, ktorý je po vnemoch hladný, aby si dokázal spájať veci, ktoré okolo seba vidí. „Často sú to detaily, ktoré si ľudia zbierajú len tak pre seba,“ vraví.

On si ich však nechcel nechať iba pre seba, a tak ich začal zaznamenávať. Približne od roku 2017 v rámci projektu socke graficky znázorňuje povojnovú architektúru a diela vo verejnom priestore Košíc. Grafiku ani ilustráciu pritom nikdy neštudoval. Dostal sa k nim prostredníctvom fascinácie architektúrou, ktorú študuje dnes.

Vo svojich ilustráciách sa snaží sprítomniť kontext a atmosféru jednotlivých stavieb. Nemenej dôležité je pre neho aj poznanie ich histórie. Pátra po nej v archívoch, v knihách so starými fotografiami a v rozhovoroch s ľuďmi.

Ilustrácie Maroša Juhása z projektu socke. Socha Pocta domu od Štefana Belohradského, v pozadí ubytovňa Kosmalt na sídlisku Terasa, Košice. Ilustrácie Maroša Juhása z projektu socke. Ilustrácie Maroša Juhása z projektu socke.

„Moja rodina toto mesto de facto postavila – niektorí pracovali v železiarňach, boli šoférmi v dopravnom podniku a ďalší fyzicky stavali paneláky. Mnohí z nich mi od malička objasňovali súvislosti a budili vo mne záujem o toto mesto. Keď som dospieval, začal som sa kamarátiť s ľuďmi, ktorí mali veľmi podobné záujmy, a teraz sa spoločne snažíme vzbudzovať záujem aj u iných,“ vraví Maroš Juhás.

To bola aj hlavná motivácia, prečo s Mišom Hudákom vytvorili Atlas umenia verejných budov mesta Košice. Chceli, aby sa ľudia dozvedeli, čo sa skrýva v interiéroch budov, okolo ktorých denne chodia.

K Atlasu sôch – povojnové umenie v uliciach mesta Košice (2015) pribudol Atlas umenia verejných budov mesta Košice. Foto – Východné pobrežie

Verejné, no skryté za dverami

Atlas umenia verejných budov mesta Košice priamo nadväzuje na Atlas sôch – povojnové umenie v uliciach mesta Košice z roku 2015, v ktorej Mišo Hudák spolu s architektkou Dankou Bodnárovou a historikom Jurajom Gembickým zmapovali približne 250 diel v exteriéri Košíc. Zoznam diel, ktorý postupne dopĺňali, sa teraz rozhodli využívať aj pri fasádach a dielach v interiéroch budov.

V knihe sa zamerali na diela v budovách z obdobia 60. až 80. rokov minulého storočia. V Československu platil do roku 1989 stavebný zákon, ktorý určoval, že časť peňazí pri výstavbe musela byť použitá aj na „umeleckú výzdobu budov“. V mnohých z nich preto vznikli mozaiky, nástenné maľby, reliéfy, štuky či kovové plastiky.

„Budovy, ktoré v tomto období vznikli, sa týkali plánovanej výstavby mesta, v rámci ktorej Košice radikálne zmenili svoju podobu,“ hovorí Mišo Hudák s tým, že kniha sa sústreďuje primárne na osem takýchto objektov: Dom umenia, železničnú stanicu, starú krytú plaváreň (dnes Kunsthalle), Univerzitnú nemocnicu Louisa Pasteura, Lekársku fakultu UPJŠ, SOU hutnícke v Šaci, sobášnu sieň v Starom Meste a areál VSŽ (dnes U. S. Steel).

„Košice boli pred vojnou maličkú hornouhorskú mesto. Iniciátorom výraznej zmeny života mesta boli železiarne, pre ktoré sa okolo centra začali stavať veľké sídliská a obrovské cesty,“ vysvetľuje Mišo Hudák.

Herta Ondrušová-Victorinová: Vtáci. Poliklinika Sever, keramická mozaika, schodisko, 1965. Ján Simonides: Život plný radosti. SOU hutnícke, figurálny reliéf v omietke, fasáda, 1976. František Gajdoš, neznámy názov, nástenná maľba, administratíva Hutných stavieb (Boženy Němcovej), 1964.

Kosákov a kladív vznikalo minimum

Fakt, že areál VSŽ má v knihe osobitú miesto, súvisí aj s medzinárodným sochárskym sympóziom v kove, ktoré sa v oceliarnach konalo v rokoch 1967 až 1974 a ktoré zohrávalo dôležitú úlohu v oblasti realizácie diel pre mesto.

V rámci podujatia sa totiž v Košiciach od augusta do októbra každoročne schádzali československí a zahraniční umelci, ktorí vytvárali z kovu plastiky do verejného priestoru. Tie sa ocitli najmä na Tereze (sídlisko Nové Mesto – Západ), kde mali zamestnanci železiarní byty, v mestskom parku či v samotnom areáli VSŽ.

„Vďaka sympóziám vznikla obrovská skupina kvalitných diel do exteriérov aj interiérov,“ hovorí Mišo Hudák. Napriek tomu ich dnes mnohí vnímajú negatívne. „Veľa ľudí si myslí, že keď tieto diela vznikli počas komunizmu, tak sú automaticky komunistické a poplatné dobe. To chceme vyvrátiť a ukázať, že aj v tomto čase dokázali umelci relatívne slobodne tvoriť a robiť špičkové veci.“

Rešpektovaní autori sa zišli najmä pri stavbe univerzitnej nemocnice. Budova s areálom sa začala stavať v polovici 60. rokov a na jej stvárnení sa podieľali umelci ako Ľudovít Fulla, ktorý je autorom štukolustra, Orest Dubay, Milan Dobeš, Arpád Račko a mnohí ďalší, ktorí v útrobách objektu vytvorili viacero kovových konštrukcií.

Nemocnica okrem zvukných mien zaujme aj množstvom diel, ktoré vytvorili, čím výrazne presahuje ostatné objekty v Košiciach. Počty a kvalita diel sa totiž od budovy k budove líšia a závisia od jej spoločenského významu, rozpočtu, funkcie, ale aj obdobia vzniku. Napríklad v obchodnom dome Dargov v centre mesta, ktorý bol postavený veľkoryso, no až na začiatku 80. rokov, je v interiéri iba jeden keramický reliéf od Imricha Vaneka.

„Je viacero premenných, ktoré vplyvujú na realizáciu diel,“ vysvetľuje Maroš Juhás. „Zaujímavé je, že ideologické veci – kosáky, kladivá, hviezdy – takmer nevznikli. Toho je minimum. Architekti si v spolupráci s umelcami dokázali presadiť skôr humanistické motívy, abstraktnejšie kompozície, niektorí autori boli schopní do diel ukryť aj náboženskú symboliku,“ vraví Maroš Juhás.

Atlas umenia verejných budov mesta Košice. Foto – Východné pobrežie Atlas umenia verejných budov mesta Košice. Foto – Východné pobrežie

Len pre vyvolených

Mišo Hudák s Marošom Juhásom sa počas práce na knihe snažili osobne obzrieť všetky diela, aby videli, v akom stave sa momentálne nachádzajú.

„Na rozdiel od sôch v exteriéri je väčšina z nich v dobrom stave, pretože v interiéri im nehrozí až tak veľa nebezpečenstiev. Majú stabilnú teplotu, sú mimo dosahu sprejerov a najčastejšie im hrozí, že pred ne postavia kávovar alebo nejakú skriňu,“ vraví Mišo Hudák.

Množstvo diel je však nezvestných – „zničených, zaniknutých, odložených v depozitoch alebo zateplených“, dodáva Hudák. To je zároveň dôvod, prečo v knihe namiesto fotografií použili ilustrácie. „Množstvo diel je síce stále nainštalovaných správne, ale často sú niečím zakryté. Fotiť ich, aby vyzneli v plnom formáte a svojej kráse, je dnes nemožné,“ hovorí Mišo Hudák.

Archívne fotografie im vo viacerých prípadoch pomohli oživiť niektoré z diel, no stretli sa aj so situáciami, keď nemali k dispozícii ani len tie. To napríklad vysvetľuje, prečo sa v knihe neobjavili diela z ikonického obchodného domu Prior alebo hotela Slovan. Obe budovy totiž prešli rekonštrukciou a nie je jasné, kde diela sú, a neexistuje k nim ani použiteľná dokumentácia.

Do knihy sa však nedostali ani niektoré z diel, ktoré síce existujú, no vlastníci budov k nim autorov knihy nepustili, aby si ich zdokumentovali. „Stávalo sa mi, že niektorí majitelia mi dali jasne pocítiť, že nie som vítaný, keď som si prišiel dielo zdokumentovať, aby som ho vedel nakresliť,“ hovorí Maroš Juhás. Ako príklad uvádza Jumbo centrum (kedysi Dom odborov ROH VSŽ) s mozaikou od Herty Ondrušovej-Victorinovej „Dobehla tam za mnou pani z recepcie s tým, že pán riaditeľ si neželá, aby dielo bolo fotené. Poslali ma preč. Našťastie sa mi podarilo urobiť pár záberov.“

„To je aj celý problém,“ hovorí Mišo Hudák. „Diela v interiéroch sú vydané napospas iba tým, ktorí o nich vedia. Vo veľkej miere sa ‚strácajú‘, lebo nie sú viditeľné, nik o nich nevie a vlastník budovy si s nimi môže robiť, čo chce.“

Ilustrácia Maroša Juhása z projektu socke . Lekárska fakulta **UPJŠ** s reliéfom Adolfa Havelku.

Aktivizmus pomáha viac než zákon

Historik a pamiatkar z Krajského pamiatkového úradu v Košiciach Juraj Gembický, ktorý ku knihe viedol archívny výskum, priznáva, že ochrana takýchto diel je zložitá.

Krajské pamiatkové úrady majú podľa neho kompetencie zasiahnuť len vtedy, keď sa dielo nachádza v objekte, ktorý je na území mestskej pamiatkovej rezervácie a ochranného pásma, čiže na území historického jadra, a nie v okrajových častiach, kde sa väčšina diel z knihy nachádza.

„Nie je to však stratené, pretože ak nejaký iniciátor alebo mesto oslovia pamiatkový úrad, tak máme právo a povinnosť poskytnúť takzvanú odbornú metodickú pomoc,“ hovorí Juraj Gembický.

Znamená to, že krajský pamiatkový úrad môže upozorniť majiteľa na význam diela, a ako pozitívny príklad z praxe spomína fasádu Lekárskej fakulty **UPJŠ**, kde pri rekonštrukcii fasády hrozilo odstránenie alebo zateplenie reliéfu Adolfa Havelku. „Zburcovali sme aj s ďalšími partnermi odbornú aj aktivistickú verejnosť, ktorá sa zišla na rokovaníach s predstaviteľmi fakulty a projektantmi. Dielo sa vďaka ich zaangažovaniu podarilo zachovať.“

Gembický tvrdí, že aj keď diela nemajú štandardnú ochranu, akú majú pamiatky podľa pamiatkového zákona, vzťahuje sa aj na ne určitý typ ochrany. Mesto má totiž už desať rokov zriadený poradný orgán, Komisiu pamätihodností mesta Košice, zloženú zo zástupcov mesta a odborných kultúrnych inštitúcií. Komisia prijala uznesenie, na základe ktorého mesto môže komunikovať s vlastníkami budov, v ktorých sú zachované diela, prípadne vyčleniť peniaze na ich ošetrovanie a údržbu.

V zozname, ktorý Juraj Gembický priebežne dopĺňa, sa nachádza vyše štyristo diel v exteriéroch a približne rovnaký počet diel z fasád a interiérov budov z druhej polovice 20. storočia. Chýbajú v ňom zatiaľ diela z okrajových sídlisk a z obdobia povojnových 50. rokov, ktoré ešte nie sú spracované.

„Pre každé dielo platí aj autorský zákon, a to bez ohľadu na to, či sa rozprávame o progresívnych kompozíciách zo 60. rokov alebo o monumentálnych maľbách s budovateľskými motívmi z obdobia normalizácie,“ vraví Gembický. Samozrejme, v takých prípadoch by mohol niekto namietajú, že obsahujú kontroverzné symboly. Všetky diela však majú podľa neho minimálne svoju historickú či pamäťovú hodnotu. „Je preto rozdiel prvoplánovo ich odstrániť alebo prezentovať s vysvetľujúcim QR kódom či infotabulkou, čo by umožnilo ľuďom pochopiť ich kontext, príbeh, spoznať autora a dobu,“ hovorí Juraj Gembický.

Ilustrácia Maroša Juhása z projektu socke . Obchodné centrum Luník I.

Samotný autorský zákon však ochranu diel zabezpečiť nedokáže. Dlhodobu na to upozorňuje najmä historička umenia Sabina Jankovičová, ktorá sa špecializuje na umenie druhej polovice 20. storočia v architektúre a vo verejnom priestore.

Autorský zákon totiž hovorí, že majiteľ síce má povinnosť pred manipuláciou diela osloviť jeho autora alebo dedičov autorských práv, no dielo môže nielen presunúť, ale aj zničiť bez akéhokoľvek postihu či pokuty. „Tvorcovia zákona mysleli iba na knihy alebo cédečká, aby ste ich mohli doma vyhodiť bez postihu, ale nemysleli na to, že výtvarné dielo zväčša existuje len v jedinom origináli, a keď sa zničí, je to definitívna strata,“ hovorila Jankovičová v súvislosti s búraním bratislavského Istropolisu.

Ilustrácia Maroša Juhása z projektu socke . Chladiaca veža vo VSŽ.

Manuál k mestu

V Atlase umenia ľudia tento kontext nenájdu, rovnako ako v ňom nenájdu ani kompletný zoznam diel. Bolo to však cieľom jeho autorov. „My aj deklaruujeme, že kniha nie je pokus o finálne zhrnutie diel. Tieto veci má robiť pamäťová inštitúcia, nie my. My sme organizácia kamarátov, pre ktorú bol dôležitý zážitok z používania knihy,“ hovorí Mišo Hudák.

Tomu zodpovedá aj jej spracovanie. Chýbajú kapitoly, čísla strán, index a namiesto štandardnej prezentácie diel formou štúdie, fotografií a podrobných opisov sa čitateľ v knihe stretne len s krátkym textom o jednotlivých budovách a s grafickým spracovaním diel. Môže sa tak naplno venovať samotným ilustráciám, ich farbám, kompozíciám, témam, ale napríklad aj úvahám nad ich skutočným vzhľadom.

Platí to napríklad aj pre dielo od významnej mozaikárky Herty Ondrušovej-Victorinovej, ktorá v Košiciach vytvorila štyri desiatky diel. Jej mozaika Vtáci je v knihe ako jedna z mála vyobrazená na celej dvojstránke, vďaka čomu pôsobí monumentálne, v skutočnosti však mierka ilustrácie zodpovedá originálu v interiéri schodiska Polikliniky Sever.

K tomu táto kniha aj smeruje – aby každý sám zašiel k dielu, aby videl, ako reálne vyzerá, a aby si naň urobil názor. „Nechceme, aby si ľudia čítali o meste a pozerali si jeho staré fotky, ale aby chodili von a trávil čas v meste. Knihu preto vnímame aj ako istý manuál k mestu. Košice nie sú chudobné na architektúru či umenie, len treba vedieť, kde hľadať. A niekedy sa stačí len zastaviť a pozeráť sa okolo seba,“ hovorí Mišo Hudák.

Atlas umenia verejných budov mesta Košice. Na obálke je použitá dekoratívna bosáž z fasády OD Prior od Ruženy Žertovej a Jany Bartošovej Vilhanovej. Foto: Východné pobrežie

Autor: Dávid Gabera

27. septembra 2022 10:26 [Architektúra a dizajn](#) [Knihy](#) [Košice](#) [Vizuálne umenie](#)

Košice nie sú chudobné na architektúru či umenie, len treba vedieť, kde hľadať, vravia autori Atlasu umenia

DÁVID GABERA

+ Zapnúť články e-mailom

Atlas umenia verejných budov mesta Košice. Na obálke je použitá dekoratívna štruktúra z fasády OO Prvor od Ruženy Žetkovej a teraj Bartolomej Viharnovej. Foto – Východné pobrežie

Pred pár rokmi vyšla pod hlavičkou združenia Východné pobrežie kniha mapujúca povojnové umenie v uliciach Košíc, teraz ho dopĺňa Atlas umenia verejných budov mesta Košice, ktorý mapuje umelecká diela na fasádach a v interiéroch.

Oboja majú na Košiciach silný vplyv. Baďi ľudská ulicami a nachádzajú

„Ona mája sú rozbíjané silty vzťah. Každá knižka je úlohou a realizáciou inšpiráciu na (ne)poznanych miestach. „Sú to hodiny a hodiny, čo sme takto prekráčať mestom. Vždy sa nám podarí objaviť niečo, čo sme predtým prehliadli,“ hovorí prvý z dvojice Maroš Juhás, grafik samouk a študent architektúry.

Tým druhým je Mišo Hudák, pôvodne filmár, ktorý od roku 2009 v rámci iniciatívy *Východné pobrežie* vyvíja rôzne aktivity a mapuje či popularizuje nimi Košice.

Pred niekoľkými rokmi sa stretli a svoju flanérsku vášeň objavovať mestské atribúty spojili do niekoľkých projektov. Teraz v spolupráci s historikom a pamiatkarom Jurajom Gembickým spracovali vynikajúcu ilustrovanú knihu diel z fasád a interiérov budov z obdobia 60. až 80. rokov.

[Čo čítať, počúvať, pozerať a kam ísť? Aktivujte si High Five, piatkový newsletter Denníka N s tipmi z popkultúry a umenia.]

Spája sa v nej pôžitok z umenia s kritickým presahom k téme ochrany diel pred ich nenávratným zánikom.

Herta Ondrušová-Victorinová: Východošľavenské tance. Dom adriatickej ROH VŠŽ (Jumbo centrum), keramická mozaika, inštalácia, 1975.

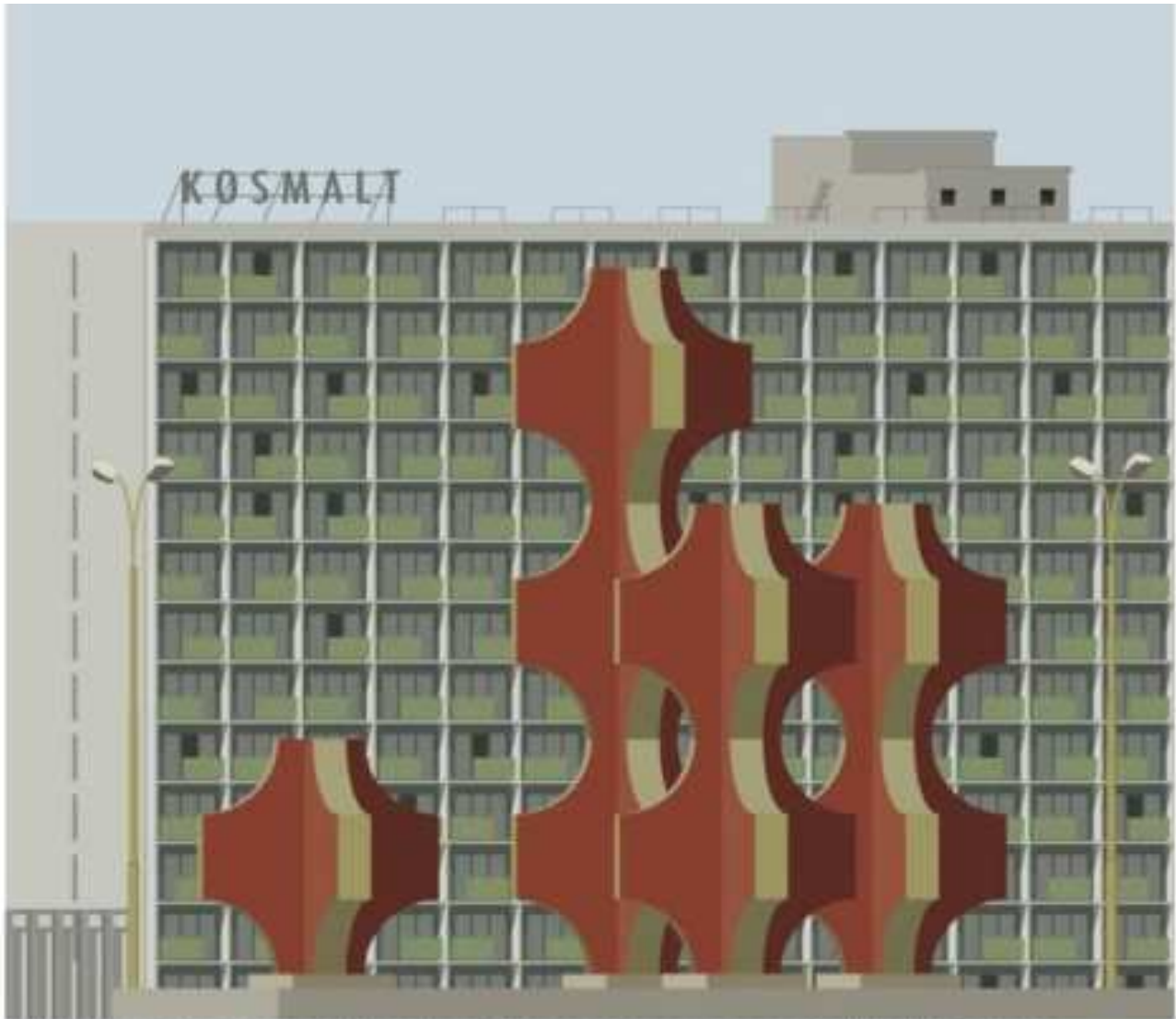
Atlas umenia vyláwa Východné pohľadie. Foto - Východné pohľadie

Skladá príbehy mesta

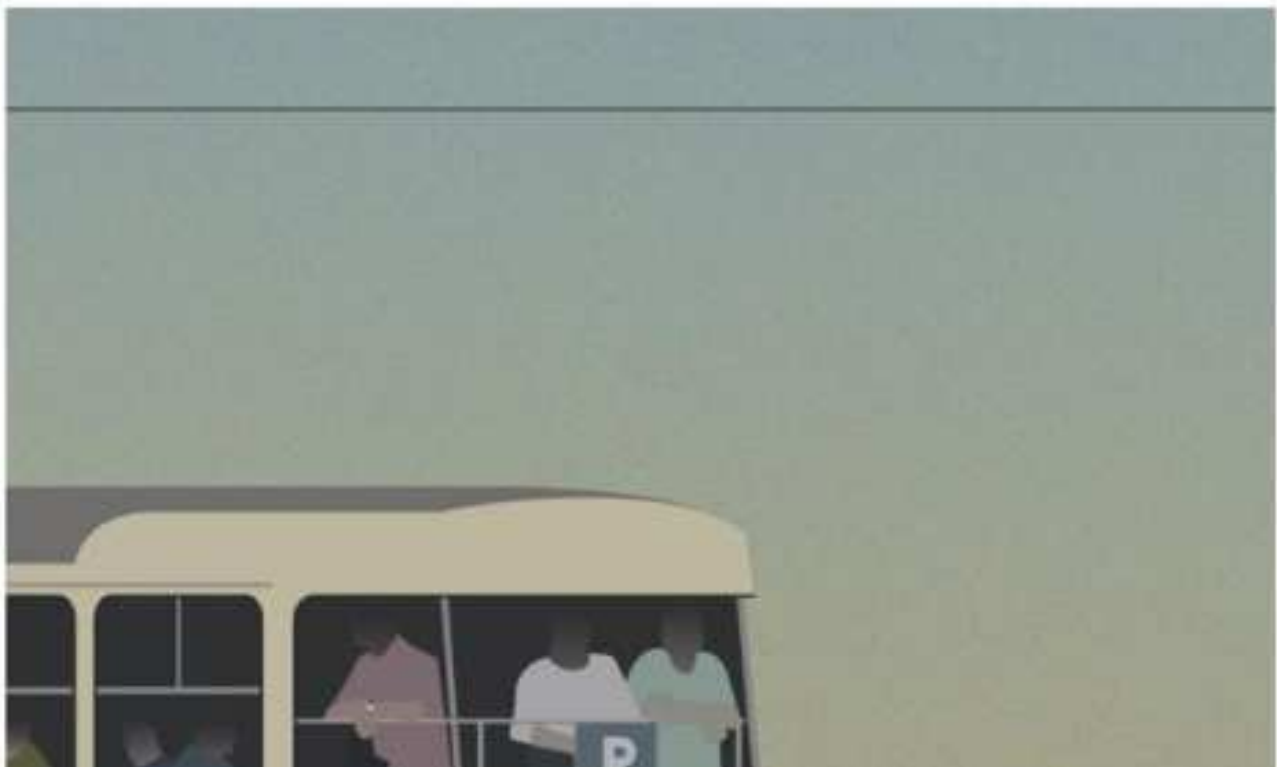
„Košice majú podľa mňa jednu zvláštnu vlastnosť," hovorí Maroš Juhás. Niekedy môžu byť podľa neho veľmi chudobné na vnemy a donútia človeka, ktorý je po vnemoch hladný, aby si dokázal spájať veci, ktoré okolo seba vidí. „Často sú to detaily, ktoré si ľudia zbierajú len tak pre seba," vraví.

On si ich však nechcel nechať iba pre seba, a tak ich začal zaznamenávať. Približne od roku 2017 v rámci projektu socke graficky znázorňuje povojnovú architektúru a diela vo verejnom priestore Košíc. Grafiku ani ilustráciu prítom nikdy neštudoval. Dostal sa k nim prostredníctvom fascinácie architektúrou, ktorú študuje dnes.

Vo svojich ilustráciách sa snaží sprítomniť kontext a atmosféru jednotlivých stavieb. Nemenej dôležité je pre neho aj poznanie ich histórie. Pátra po nej v archívoch, v knihách so starými fotografiami a v rozhovoroch s ľuďmi.

Restorácie Marenia zohľadňujú z pohľadu sociálne. Socha Pivta domu od Štefana Belobeha, v prvom uličnom Kozmalt na sídlisku Železa, Košice.

Žužtráče Maroša ľubára z prapjetro sočky.

Žužtráče Maroša ľubára z prapjetro sočky.

Moja rodina toto mesto, da facha nastoufils – niaktoť nezouvali

„Keď som mal takto niečo podobné – takzvanú prácu v železniarňach, boli šoférmi v dopravnom podniku a ďalší fyzicky stavali paneláky. Mnohí z nich mi odmalíčka objasňovali súvislosti a budili vo mne záujem o toto mesto. Keď som dospel, začal som sa kamarátiť s ľuďmi, ktorí mali veľmi podobné záujmy, a teraz sa spoločne snažíme vzbudzovať záujem aj u iných,“ vraví Maroš Juhás.

To bola aj hlavná motivácia, prečo s Mišom Hudákom vytvorili *Atlas umenia verejných budov mesta Košice*. Chceli, aby sa ľudia dozvedeli, čo sa skrýva v interiéroch budov, okolo ktorých denne chodia.

K Atlasu sôch – povojnové umenie v uliciach mesta Košice (2015) pribudol Atlas umenia verejných budov mesta Košice. Foto – Východné pohľady

Verejné, no skryté za dverami

Atlas umenia verejných budov mesta Košice priamo nadväzuje na *Atlas sôch – povojnové umenie v uliciach mesta Košice* z roku 2015, v ktorej Mišo Hudák spolu s architektkou Dankou Bodnárovou a historikom Jurajom Gembickým zmapovali približne 250 diel v exteriéri Košíc. Zoznam diel, ktorý postupne doplňali, sa teraz rozhodli zužitkovať aj pri fasádach a dielach v interiéroch budov.

V knihe sa zamerali na diela v budovách z obdobia 60. až 80. rokov minulého storočia. V Československu platil do roku 1989 stavebný zákon

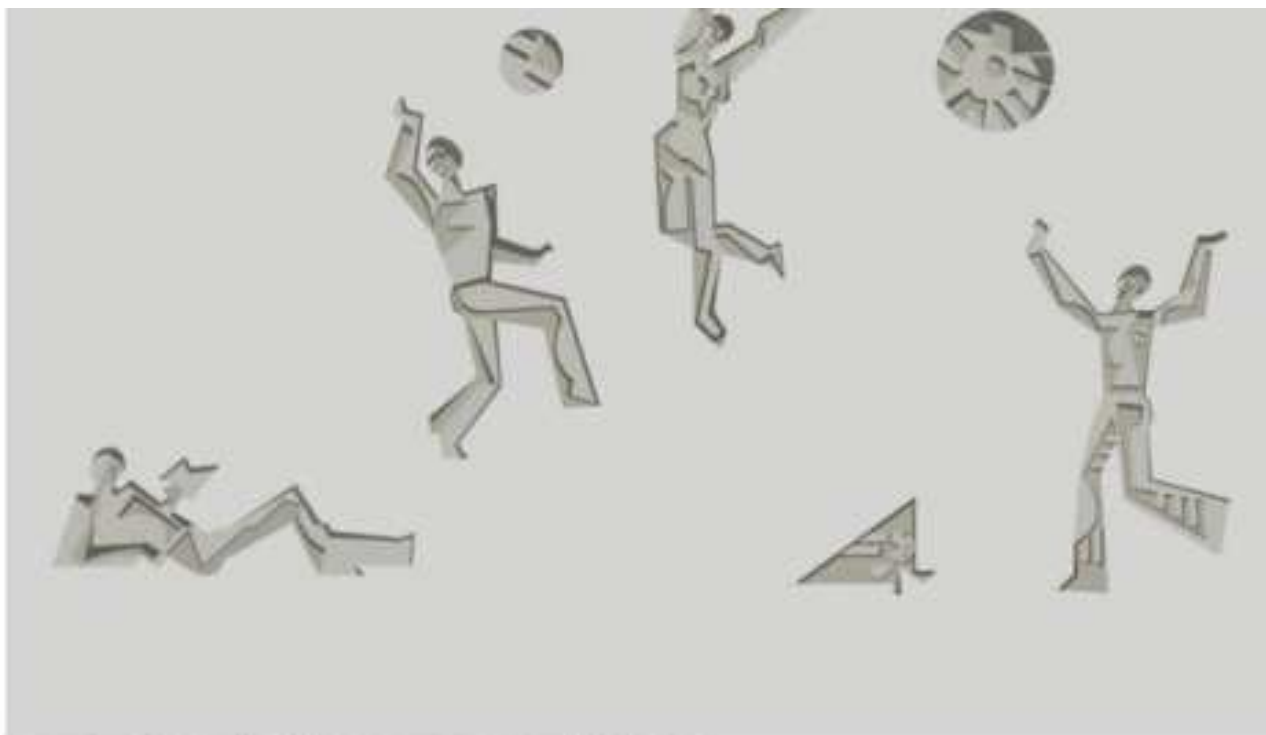
ktorý určoval, že časť peňazí pri výstavbe musela byť použitá aj na „umeleckú výzdobu budov“. V mnohých z nich preto vznikli mozaiky, nástenné maľby, reliéfy, štuky či kovové plastiky.

„Budovy, ktoré v tomto období vznikli, sa týkali plánovanej výstavby mesta, v rámci ktorej Košice radikálne zmenili svoju podobu,“ hovorí Mišo Hudák s tým, že kniha sa sústreďuje primárne na osem takýchto objektov: Dom umenia, železničnú stanicu, starú krytú plaváreň (dnes Kunsthalle), Univerzitnú nemocnicu Louisa Pasteura, Lekársku fakultu UPJŠ, SOU hutnícke v Šaci, sobášnu sieň v Starom Meste a areál VSŽ (dnes U. S. Steel).

„Košice boli pred vojnou maličké hornouhorské mesto. Iniciátorom výraznej zmeny života mesta boli železiarne, pre ktoré sa okolo centra začali stavať veľké sídliská a obrovské cesty,“ vysvetľuje Mišo Hudák.

Marta Dobrušinská-Victorinová: Vlák. Puhčíriska Šeser, keramická mozaika, sčednísko, 1965.

Štefan Šimrunc: Život plný radosti. SOU Futurické, Společný reliéf s armádou, Tachov, 1976.

Vladimír Gajděl, neznámý název, nálezná maleta, administrácia Hutných stavieb (Boženy Němcovej), 1964.

Kosákov a kladív vznikalo minimum

Fakt, že areál VSŽ má v knihe osobitné miesto, súvisí aj s medzinárodným

sochárskym sympóziom v kove, ktoré sa v oceliarniach konalo v rokoch 1967 až 1974 a ktoré zohrávalo dôležitú úlohu v oblasti realizácie diel pre mesto.

V rámci podujatia sa totiž v Košiciach od augusta do októbra každoročne schádzali československí a zahraniční umelci, ktorí vytvárali z kovu plastiky do verejného priestoru. Tie sa ocitli najmä na Tereze (sídliisko Nové Mesto – Západ), kde mali zamestnanci železiarní byty, v mestskom parku či v samotnom areáli VSŽ.

„Vďaka sympóziám vznikla obrovská skupina kvalitných diel do exteriérov aj interiérov,“ hovorí Mišo Hudák. Napriek tomu ich dnes mnohí vnímajú negatívne. „Veľa ľudí si myslí, že keď tieto diela vznikli počas komunizmu, tak sú automaticky komunistické a poplatné dobe. To chceme vyvrátiť a ukázať, že aj v tomto čase dokázali umelci relatívne slobodne tvoriť a robiť špičkové veci.“

Rešpektovaní autori sa zišli najmä pri stavbe univerzitnej nemocnice. Budova s areálom sa začala stavať v polovici 60. rokov a na jej stvárnení sa podieľali umelci ako Ludovít Fulla, ktorý je autorom štukolustra, Orest Dubay, Milan Dobeš, Arpád Račko a mnohí ďalší, ktorí v útrobách objektu vytvorili viacero kovových konštrukcií.

Nemocnica okrem zvučných mien zaujme aj množstvom diel, ktoré vytvorili, čím výrazne presahuje ostatné objekty v Košiciach. Počty a kvalita diel sa totiž od budovy k budove líšia a závisia od jej spoločenského významu, rozpočtu, funkcie, ale aj obdobia vzniku. Napríklad v obchodnom dome Dargov v centre mesta, ktorý bol postavený veľkoryso, no až na začiatku 80. rokov, je v interiéri iba jeden keramický reliéf od Imricha Vaneka.

„Je viacero premenných, ktoré vplývajú na realizáciu diel,“ vysvetľuje Maroš Juhás. „Zaujímavé je, že ideologické veci – kosáky, kladivá, hviezdy – takmer nevznikli. Toho je minimum. Architekti si v spolupráci s umelcami dokázali presadiť skôr humanistické motívy, abstraktnejšie kompozície, niektorí autori boli schopní do diel ukryť aj náboženskú symboliku,“ vraví Maroš Juhás.

Atlas umenia verejných budov mesta Košice. Foto – Východné putovanie

Atlas umenia verejných budov mesta Košice. Foto – Východné putovanie

Len pre vyvolených

Mišo Hudák s Marošom Juhásom sa počas práce na knihe snažili osobne obzrieť všetky diela, aby videli, v akom stave sa momentálne nachádzajú.

„Na rozdiel od sôch v exteriéri je väčšina z nich v dobrom stave, pretože v interiéri im nehrozí až tak veľa nebezpečenstiev. Majú stabilnú

teplotu, sú mimo dosahu sprejerov a najčastejšie im hrozí, že pred ne postavia kávovar alebo nejakú skriňu," vraví Mišo Hudák.

Množstvo diel je však nezvestných – „zničených, zaniknutých, odložených v depozitoch alebo zateplených", dodáva Hudák. To je zároveň dôvod, prečo v knihe namiesto fotografií použili ilustrácie. „Množstvo diel je síce stále nainštalovaných správne, ale často sú niečím zakryté. Fotiť ich, aby vyzneli v plnom formáte a svojej kráse, je dnes nemožné," hovorí Mišo Hudák.

Archívne fotografie im vo viacerých prípadoch pomohli oživiť niektoré z diel, no stretli sa aj so situáciami, keď nemali k dispozícii ani len tie. To napríklad vysvetľuje, prečo sa v knihe neobjavili diela z ikonického obchodného domu Prior alebo hotela Slovan. Obe budovy totiž prešli rekonštrukciou a nie je jasné, kde diela sú, a neexistuje k nim ani použiteľná dokumentácia.

Do knihy sa však nedostali ani niektoré z diel, ktoré síce existujú, no vlastníci budov k nim autorov knihy nevpustili, aby si ich zdokumentovali. „Stávalo sa mi, že niektorí majitelia mi dali jasne pocítiť, že nie som vítaný, keď som si prišiel dielo zdokumentovať, aby som ho vedel nakresliť," hovorí Maroš Juhás. Ako príklad uvádza Jumbo centrum (kedysi Dom odborov ROH VSŽ) s mozaikou od Herty Ondrušovej-Victorinovej „Dobehla tam za mnou pani z recepcie s tým, že pán riaditeľ si neželá, aby dielo bolo fotené. Poslali ma preč. Našťastie sa mi podarilo urobiť pár záberov."

„To je aj celý problém," hovorí Mišo Hudák. „Diela v interiéroch sú vydané napospas iba tým, ktorí o nich vedia. Vo veľkej miere sa „strácajú", lebo nie sú viditeľné, nik o nich nevie a vlastník budovy si s nimi môže robiť, čo chce."

Reštaurácia Mária Jéhoša z projektu sociálnej Lekárskej fakulty UPJŠ s reliéfom Adolfa Havelku.

Aktivizmus pomáha viac než zákon

Historik a pamiatkar z Krajského pamiatkového úradu v Košiciach Juraj Gembický, ktorý ku knihe viedol archívny výskum, priznáva, že ochrana takýchto diel je zložitá.

Krajské pamiatkové úrady majú podľa neho kompetencie zasiahnuť len vtedy, keď sa dielo nachádza v objekte, ktorý je na území mestskej pamiatkovej rezervácie a ochranného pásma, čiže na území historického jadra, a nie v okrajových častiach, kde sa väčšina diel z knihy nachádza.

„Nie je to však stratené, pretože ak nejaký iniciátor alebo mesto oslovia pamiatkový úrad, tak máme právo a povinnosť poskytnúť takzvanú odbornú metodickú pomoc,“ hovorí Juraj Gembický.

Znamená to, že krajský pamiatkový úrad môže upozorniť majiteľa na význam diela, a ako pozitívny príklad z praxe spomína fasádu Lekárskej fakulty UPJŠ, kde pri rekonštrukcii fasády hrozilo odstránenie alebo zateplenie reliéfu Adolfa Havelku. „Zburcovali sme aj s ďalšími partnermi odbornú aj aktivistickú verejnosť, ktorá sa zišla na rokovaníach s predstaviteľmi fakulty a projektantmi. Dielo sa vďaka ich zaangažovaniu podarilo zachovať.“

Gembický tvrdí, že aj keď diela nemajú štandardnú ochranu, akú majú pamiatky podľa pamiatkového zákona, vzťahuje sa aj na ne určitý typ

ochrany. Mesto má totiž už desať rokov zriadený poradný orgán, Komisiu pamätihodnosti mesta Košice, zloženú zo zástupcov mesta a odborných kultúrnych inštitúcií. Komisia prijala uznesenie, na základe ktorého mesto môže komunikovať s vlastníkmi budov, v ktorých sú zachované diela, prípadne vyčleniť peniaze na ich ošetrovanie a údržbu.

V zozname, ktorý Juraj Gembický priebežne dopĺňa, sa nachádza vyše štyristo diel v exteriéroch a približne rovnaký počet diel z fasád a interiérov budov z druhej polovice 20. storočia. Chýbajú v ňom zatiaľ diela z okrajových sídlisk a z obdobia povojnových 50. rokov, ktoré ešte nie sú spracované.

„Pre každé dielo platí aj autorský zákon, a to bez ohľadu na to, či sa rozprávame o progresívnych kompozíciách zo 60. rokov alebo o monumentálnych maľbách s budovateľskými motívmi z obdobia normalizácie,“ vraví Gembický. Samozrejme, v takých prípadoch by mohol niekto namietať, že obsahujú kontroverzné symboly. Všetky diela však majú podľa neho minimálne svoju historickú či pamätovú hodnotu. „Je preto rozdiel prvoplánovo ich odstrániť alebo prezentovať s vysvetľujúcim QR kódom či infotabulkou, čo by umožnilo ľuďom pochopiť ich kontext, príbeh, spoznať autora a dobu,“ hovorí Juraj Gembický.

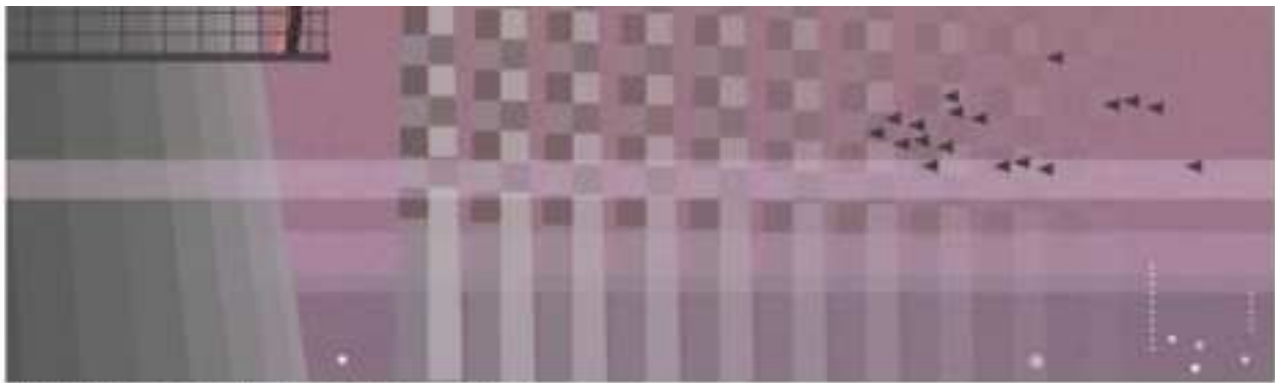

Ilustrácia Mareľa Kubáta z projektu sektor Obchodné centrum Luník I.

Samotný autorský zákon však ochranu diel zabezpečiť nedokáže. Dlhodobo na to upozorňuje najmä historička umenia Sabína Jankovičová, ktorá sa špecializuje na umenie druhej polovice 20. storočia v architektúre a vo verejnom priestore.

Autorský zákon totiž hovorí, že majiteľ síce má povinnosť pred manipuláciou diela osloví jeho autora alebo dedičov autorských práv, no dielo môže nielen presunúť, ale aj zničiť bez akéhokoľvek postihu či pokuty. „Tvorcovia zákona mysleli iba na knihy alebo cédečky, aby ste ich mohli doma vyhodíť bez postihu, ale nemysleli na to, že výtvarné dielo zväčša existuje len v jedinom origináli, a keď sa zničí, je to definitívna strata,“ **hovorila** Jankovičová v súvislosti s búraním bratislavského Istropolisu.

Ilustrácia Mareša Juháka z projektu knihy Chôdka voľa vo vSĽ

Manuál k mestu

V Atlase umenia ľudia tento kontext nenájdu, rovnako ako v ňom nenájdu ani kompletný zoznam diel. Bolo to však cieľom jeho autorov. „My aj deklarujeme, že kniha nie je pokus o finálne zhrávanie diel. Tieto veci má robiť pamäťová inštitúcia, nie my. My sme organizácia kamarátov, pre ktorú bol dôležitý zážitok z používania knihy,“ hovorí Mišo Hudák.

Tomu zodpovedá aj jej spracovanie. Chýbajú kapitoly, čísla strán, index a namiesto štandardnej prezentácie diel formou štúdie, fotografií a podrobných opisov sa čitateľ v knihe stretne len s krátkym textom o jednotlivých budovách a s grafickým spracovaním diel. Môže sa tak naplno venovať samotným ilustráciám, ich farbám, kompozíciám, témam, ale napríklad aj úvahám nad ich skutočným vzhľadom.

Platí to napríklad aj pre dielo od významnej mozaikárky Herty Ondrušovej-Victorinovej, ktorá v Košiciach vytvorila štyri desiatky diel. Jej mozaika Vtáci je v knihe ako jedna z mála vyobrazená na celej dvojstránke, vďaka čomu pôsobí monumentálne, v skutočnosti však mierka ilustrácie zodpovedá originálu v interiéri schodiska Polikliniky Sever.

K tomu táto kniha aj smeruje – aby každý sám zašiel k dielu, aby videl, ako reálne vyzerá, a aby si naň urobil názor. „Nechceme, aby si ľudia čítali o meste a pozerali si jeho staré fotky, ale aby chodili von a trávili čas v meste. Knihu preto vnímame aj ako istý manuál k mestu. Košice nie sú chudobné na architektúru či umenie, len treba vedieť, kde hľadať. A niekedy sa stačí len zastaviť a pozeráť sa okolo seba,“ hovorí Mišo Hudák.

Máte pripomienku alebo ste našli chybu? Prosíme, napíšte na pripomienky@denika.sk.

Slovenské univerzity sú pripravené ukončiť svoju výučbu, ak sa nedočkajú riešenia

27. 9. 2022, 18:56, Zdroj: koscicednes.sk, Autor: Radka Kolcunová, Sentiment: Ambivalentný, Téma: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Kľúčové slová: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, UPJŠ

Dosah: 22 374 GRP: 0,50 OTS: 0,00 AVE: 844 Eur

Slovenské univerzity nechcú prejsť na dištančnú výučbu. Niektoré z nich ale nevylúčili, že k takémuto kroku môžu v závislosti od situácie pristúpiť, prípadne skúšať v zimnom semestri online. Univerzity sú zároveň pripravené k 17. novembru ukončiť svoju výučbu, ak sa nedočkajú riešenia.

Viacere slovenské univerzity sa takto vyjadrili pre agentúru SITA. Stanovisko Slovenskej rektorskej konferencie (SRK) z polovice septembra, ktoré požaduje zvrátenie negatívneho financovania vysokých škôl, kompenzáciu zvýšených cien energií, ale i dofinancovanie výpadkov v projektoch, oslovené vysoké školy jednohlasne podporujú.

„V tejto chvíli čakáme na konkrétne záruky naplnenia verejného prísľubu premiéra Eduarda Hegera o dopadoch energetickej krízy na vysoké školy. Dúfame, že slovenské univerzity nebudú musieť pristúpiť ku krokom, ktoré avizovala Slovenská rektorská konferencia, a nebudú musieť k 17. novembru prerušiť vyučovanie. Zároveň dôrazne pripomíname, že sanovanie energetických výpadkov je len jednou z troch kruciálnych požiadaviek vysokých škôl nevyhnutných na zabezpečenie ich bazálnej činnosti. Paralelne s tým realizujeme celú sériu opatrení s cieľom šetriť energiou a znížiť jej spotrebu,“ vyjadril sa rektor Univerzity Komenského (UK) Marek Števček.

Doplnil, že prioritou je udržať slovenské vysoké školstvo funkčné, ale nezáleží to od nich. Bez pomoci štátu je podľa Števčeka otázkou, kedy dôjde ku kolapsu vysokých škôl, nie či sa to vôbec stane. Premiér SR a dočasne poverený minister školstva Eduard Heger (OĽaNO) minulý týždeň na stretnutí s prezidentom SRK prisľúbil riešenie situácie s cenami energií.

Univerzity plánujú úsporné opatrenia

Vysoké školy plánujú viaceré úsporné opatrenia. **Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach (UPJŠ)** sa dlhodobo usiluje o zníženie energetickej náročnosti budov, napríklad prostredníctvom zatepľovania budov či výmeny svietidiel. Univerzita tiež plánuje postupnú výmenu vozového parku. Študentstvo i zamestnanci školy by mali dostať usmernenia, ako môžu prispieť k šetreniu energií.

Viac: Vstup do múzeí a galérií bude každý mesiac v TENTO DEŇ bezplatný

Prešovská univerzita v Prešove (PU) tiež pracuje na súbore úsporných opatrení, no zároveň čakajú na kroky vlády SR, keďže nepredpokladajú, že by dokázali pokryť ceny energií v prípade ich výrazného nárastu v budúcom roku. „Žilinská univerzita v Žiline bude svoje priestory využívať z hľadiska energií efektívnejšie a zavedie úsporné opatrenia. Konkrétne opatrenia budú závisieť od aktuálnej situácie,“ vyjadril sa prorektor pre medzinárodné vzťahy a marketing Žilinskej univerzity v Žiline (UNIZA) Jozef Ristvej.

Podobne i Slovenská technická univerzita v Bratislave (STU) už v súčasnosti vykonáva kroky na zníženie spotreby energií a v závislosti od vývoja cien zvažuje ďalšie kroky, napríklad zníženie teploty vykurovania, výmenu svietidiel, aj ale úplnú odstávku budov, ktoré nie sú využívané.

Oslovené univerzity sa vyjadrili, že s dotknutými ministerstvami intenzívne rokovali. PU uviedla, že dosiaľ nedostali žiadne konkrétne opatrenia. Aj UNIZA potvrdila intenzívnu komunikáciu, najmä s Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu. **UPJŠ** doplnila, že komunikácia prebieha napríklad prostredníctvom SRK, Klubu investorov či Rady vysokých škôl SR, no i so samotnými univerzitami. STU zas potvrdila opakované požiadavky na kompenzáciu nákladov, a to zo strany všetkých slovenských univerzít.

Zdroj: SITA, kh, mt, kl

Marek Madro – Psychológ, ktorý pomáha (aj) Košičanom

by Ladislav Miko

Kontakt na Káčko v Košiciach nájdeš na webe: <https://ipcko.sk/kacko/> alebo osobne na ulici Baštová 10.

Bezplatná nonstop krízová linka ti pomôže tiež: 0800 500 333

Episode Description

Search Results placeholder

Autor: Radka Kolcunová

Zdroj: BH

Slovensko 27.09.2022

Slovenské univerzity sú pripravené ukončiť svoju výučbu, ak sa nedočakajú riešenia

/ Slovensko / Slovenské univerzity sú pripravené ukončiť svoju výučbu, ak sa nedočakajú riešenia

Slovenské univerzity nechcú prejsť na dištančnú výučbu. Niektoré z nich ale nevyklúčili, že k takémuto kroku môžu v závislosti od situácie pristúpiť, prípadne skúšať v zimnom semestri online. Univerzity sú zároveň pripravené k 17. novembru ukončiť svoju výučbu, ak sa nedočakajú riešenia.

Viacere slovenské univerzity sa takto vyjadrili pre agentúru SITA. Stanovisko Slovenskej rektorskej konferencie (SRK) z polovice septembra, ktoré požaduje zvrátenie negatívneho financovania vysokých škôl, kompenzáciu zvýšených cien energií, ale i dofinancovanie výpadkov v projektoch, oslovené vysoké školy **jednohlasne podporujú**.

„V tejto chvíli čakáme na konkrétne záruky naplnenia verejného prísľubu premiéra Eduarda Hegera o dopadoch energetickej krízy na vysoké školy. Dúfame, že slovenské univerzity nebudú musieť pristúpiť ku krokom, ktoré avizovala Slovenská rektorská konferencia, a nebudú musieť k 17. novembru prerušiť vyučovanie. Zároveň dôrazne pripomíname, že sanovanie energetických výpadkov je len jednou z troch kľúčových požiadaviek vysokých škôl nevyhnutných na zabezpečenie ich bazálnej činnosti. Paralelne s tým realizujeme celú sériu opatrení s cieľom šetriť energiou a znížiť jej spotrebu,“ vyjadril sa rektor Univerzity

Komenského (UK) Marek Števíček.

Doplnil, že prioritou je **udržať slovenské vysoké školstvo funkčné**, ale nezáleží to od nich. Bez pomoci štátu je podľa Števíčka otázkou, kedy dôjde ku kolapsu vysokých škôl, nie či sa to vôbec stane. Premiér SR a dočasne poverený minister školstva Eduard Heger (OĽaNO) minulý týždeň na stretnutí s prezidentom SRK prisľúbil riešenie situácie s cenami energií.

Univerzity plánujú úsporné opatrenia

Vysoké školy plánujú viaceré úsporné opatrenia. **Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach (UPJŠ)** sa dlhodobo usiluje o zníženie energetickej náročnosti budov, napríklad prostredníctvom zatepšovania budov či výmeny svietidiel. Univerzita tiež plánuje postupnú výmenu vozového parku. Študentstvo i zamestnanci školy by mali dostať usmernenia, ako môžu prispieť k šetreniu energií.

Viac: [Extrémne zvyšovanie tepla môže dať životu na Zemi STOPKU, tvrdí klimatológ](#)

Prešovská univerzita v Prešove (PU) tiež pracuje na súbore úsporných opatrení, no zároveň čakajú na kroky vlády SR, keďže nepredpokladajú, že by dokázali pokryť ceny energií v prípade ich výrazného nárastu v budúcom roku. *„Žilinská univerzita v Žiline bude svoje priestory využívať z hľadiska energií efektívnejšie a zavedie úsporné opatrenia. Konkrétne opatrenia budú závisieť od aktuálnej situácie,”* vyjadril sa prorektor pre medzinárodné vzťahy a marketing Žilinskej univerzity v Žiline (UNIZA) Jozef Ristvej.

Podobne i **Slovenská technická univerzita v Bratislave (STU)** už v súčasnosti vykonáva kroky na zníženie spotreby energií a v závislosti od vývoja cien zvažuje ďalšie kroky, napríklad zníženie teploty vykurovania, výmenu svietidiel, aj ale úplnú odstávku budov, ktoré nie sú využívané.

Oslovené univerzity sa vyjadrili, že s dotknutými ministerstvami intenzívne rokovali. PU uviedla, že dosiaľ nedostali žiadne konkrétne opatrenia. Aj UNIZA potvrdila intenzívnu komunikáciu, najmä s Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu. **UPJŠ** doplnila, že komunikácia prebieha napríklad prostredníctvom SRK, Klubu investorov či Rady vysokých škôl SR, no i so samotnými univerzitami. STU zas potvrdila opakované požiadavky na kompenzáciu nákladov, a to zo strany všetkých slovenských univerzít.

Zdroj: SITA, kh, mt, kl

.jednoducho veda: Špeciál s finalistami a finalistkami ocenenia ESET Science Award 📺

📅 27. 9. 2022, 19:14, Zdroj: tyzden.sk 📄, Vydavateľ: W PRESS a.s., Autor: Juraj Petrovič, Sentiment: Pozitívny, Téma: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Kľúčové slová: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Dosah: 9 431 GRP: 0,21 OTS: 0,00 AVE: 628 Eur

Celé video si môžete pozrieť, ak si kúpite Digital predplatné.týždňa.

Ponúkame už aj možnosť kúpiť si spoločný prístup na.týždeň a Denník N.

.juraj Petrovič + .video +

27. september 2022

ESET Science Award ocení výnimočné vedecké osobnosti aj tento rok. Juraj Petrovič v špeciálnom diele.jednoducho veda predstaví tohtoročných finalistov.

.ako počúvať podcasty

V hlavnej kategórii Výnimočná osobnosť vedy na Slovensku 2021, ktorými sú:

Roman Boča z Fakulty prírodných vied Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave Andrej Čerňanský z Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave Miroslava Kačániová z Fakulty záhradníctva a krajinného inžinierstva Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre Andrea Madarasová Gecková z Fakulty sociálnych a ekonomických vied Univerzity Komenského v Bratislave a Lekárskej fakulty **Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach** Silvia Pastoreková z Biomedicínskeho centra Slovenskej akadémie vied

Slávnostné vyhlásenie laureátov môžete sledovať 14. októbra o 19.00 na Facebook profile ESET Science Award.

Ak si predplatíte tlačenný.týždeň na ďalší rok, pomôžete nám prežiť a robiť to, čo vieme. Vopred ďakujeme.

Ak ste našli chybu, napíšte na web@tyzden.sk.

Autor: Juraj Petrovič

.jednoducho veda: Špeciál s finalistami a finalistkami ocenenia ESET Science Award

Juraj Petrovič | video

27. september 2022

ESET Science Award ocení výnimočné vedecké osobnosti aj tento rok. Juraj Petrovič v špeciálnom diele .jednoducho veda predstaví tohtoročných finalistov.

ako počúvať podcasty

V hlavnej kategórii Výnimočná osobnosť vedy na Slovensku 2021, ktorými sú:

- **Roman Boča** z Fakulty prírodných vied Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave
- **Andrej Čerňanský** z Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave
- **Miroslava Kačániová** z Fakulty záhradníctva a krajinného inžinierstva Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre
- **Andrea Madarasová Gecková** z Fakulty sociálnych a ekonomických vied Univerzity Komenského v Bratislave a Lekárskej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach
- **Silvia Pastoreková** z Biomedicínskeho centra Slovenskej akadémie vied

Slávnostné vyhlásenie laureátov môžete sledovať 14. októbra o 19.00 na

Facebook profile ESET Science Award.

Ak si predplatíte tlačenný **tyžden** na ďalší **rok**, pomôžete nám prežiť a robiť to, čo vieme. Vopred ďakujeme.

Ak ste našli chybu, napíšte na web@tyzden.sk.

Juraj Petrušič | video

Európska noc výskumníkov

📅 27. 9. 2022, 22:30, Zdroj: kamsdetmi.sk, Sentiment: **Positívny**, Téma: **Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**, Kľúčové slová: **Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**

Dosah: 576 GRP: 0,01 OTS: 0,00 AVE: 152 Eur

piatok 30.09.

09:00 - 20:00

Adresa OC MAX Poprad Dlhé hony 4588/1, 058 01 Poprad Email poprad@ocmax.sk Telefón +421 52 4664 449 Web www.ocmax.sk

Nákupné centrum MAX Poprad bude opäť po dvoch rokoch súčasťou už 16. ročníka Festivalu vedy – Európskej noci výskumníkov, ktorého mottom je „Dôverujeme vede“. Pridajte sa k nám 30. septembra a dozviete sa viac o kométach, kyselinách či dokonale počítači – našom mozgu. Uvidíte v akcii šikovných robotov z First LEGO League, ale aj roboty, ktoré majú za úlohu riešiť globálne výzvy na súťaži FIRST Global túto jeseň v Ženeve. A to je len malá ochutnávka z nabitého programu – či už v rámci prednášok v kinosálach, alebo prezentácií v priestoroch nákupného centra.

Tešíme sa na vás od rána 9:00 h, až do večera 20:00 h.

Slávnostné otvorenie ENV sa bude konať o 14.30 (Foyer nákupného centra).

Záštitu nad ENV prevzali predseda Prešovského samosprávneho kraja p. Milan Majerský a primátor mesta Poprad p. Anton Danko

Viac informácií na www.nocvyskumnikov.sk

PREHLAD STÁNKOV VO FOYER NÁKUPNÉHO CENTRA

1. Výskumná stanica a Múzeum TANAP-u

Správa Tatranského národného parku v T. Lomnici

Výskum, poznávanie biodiverzity a tok uhlíka v biotopoch v Tatranskom národnom parku.

Prezentácia prírodných hodnôt (živočíchy, rastliny, huby) a vedecko-výskumných aktivít, ktoré sú s nimi spojené. Návštevníci stánku Výskumnej stanice a Múzea TANAP-u si budú môcť pozrieť exponáty fauny, flóry a húb z nášho najstaršieho národného parku, prostredníctvom praktických ukážok (mikroskop/lupa) sa dozvedia niečo aj o skrytom mikrosvete z ríše organizmov. Záujemcom poskytneme informácie z našich výskumov k toku uhlíka v ekosystémoch i našej múzejnej činnosti. Pre návštevníkov budú pripravené aj niektoré z našich prístrojov, ktoré využívame pri výskume.

2. Čo vieme o mozgu

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika /Prírodovedecká fakulta / Ústav biologických a ekologických vied / Katedra fyziológie živočíchov, Košice

Mozog je ako dokonalý počítač, ktorý funguje tak, aby sme prežili. Je zložený z nervových buniek – neurónov, a ich podporných jednotiek – gliových buniek. Ako funguje prenos informácií v mozgu? Ako to, že si dokážeme veci zapamätať? Príd' si vymodelovať vlastný neurón, zisti, ako sa volá štruktúra mozgu, ktorá je zodpovedná za ukladanie informácií z krátkodobej do dlhodobej pamäte, zahraj si s nami hry na pamäť, vyskúšaj si základné reflexy a zaži ešte mnoho ďalšieho.

3. Textil, vlákna, plasty a ich budúcnosť

Výskumný ústav chemických vlákien, a.s., Svit

Predstavenie nových smerov vo vývoji textilných materiálov, vlákien a výrobkov z plastov v nadväznosti na aktuálne aktivity Výskumného ústavu chemických vlákien vo Svite.

4. Vyskúšaj si roboty z FIRST LEGO League

FLL Slovensko o.z.

Návštevnícividia v akcii šikovných LEGO robotov skonštruovaných a naprogramovaných na súťaženie vo FIRST LEGO League, ako aj inovatívne projekty tímov zapojených do tohto programu. Každý si bude môcť vyskúšať, či aj sám zvládne naprogramovať jednoduchého LEGO robota tak, aby splnil zadanú úlohu s pomocou motorov a senzorov.

5. Robotika ako súčasť riešenia globálnych problémov

FIRST Global Slovakia, o.z.

V stánku vám predstavíme roboty, ktoré majú za úlohu riešiť globálne výzvy na súťaži FIRST Global, túto jeseň v Ženeve. Okrem robotov, ktoré si bude môcť publikum vyskúšať, budeme prezentovať aj náš inovačný projekt k téme súťaže FIRST Global: Carbon Capture, tj. zachytávanie oxidu uhličitého z atmosféry. Predstavíme vám súťaž v robotike pre stredoškóľakov FIRST Global, ktorej podstatou je šíriť povedomie o globálnych výzvach a hľadať k nim riešenia pomocou technológií.

6. Spoznávajte s nami vesmír

Astronomický ústav SAV v.v.i., Tatranská Lomnica

V našom vedeckom stánku sa budete môcť zoznámiť s prácou malých ďalekohľadov, v prípade pekného počasia pozrieť sa na Slnko alebo pozrieť si umelú oblohu pomocou počítača, „vytvoriť“ jadro kométy, zistiť chemické zloženie hviezd a dozvedieť sa aj iné zaujímavosti z výskumu vesmíru.

7. Bunka – brána do života

Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre/Ústav biotechnológie + Ústav aplikovanej biológie

V stánku Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre predstavíme dospelým i deťom záhadu bunky ako základu nášho života. Návštevníci si budú môcť vyrobiť vlastné vedecké náhrdelníky, vidieť DNA na vlastné oči, rozhľadnúť sa po útrobách bunky i zahrať si vedecké pexeso. Spolu si zmeriame tlak, vyskúšame si mikroskopovanie a porozprávame sa potenciáli kmeňových buniek v medicíne a biológii budúcnosti.

8. Hory a voda

Hydrologický ústav SAV, v.v.i., Bratislava

Hory významne ovplyvňujú režim riek a dopĺňanie zásob podzemných vôd, ale pre zložité prírodné podmienky máme odtiaľ menej údajov, ako z lepšie prístupných oblastí. Stánok bude prezentovať metódy a výsledky hydrologického výskumu v našich najvyšších horách (ukážka prístrojov, ktoré sa používajú pri experimentálnom hydrologickom výskume, videá z terénnych meraní, kvíz nájdí rieku atď.)

9. Europe Direct Poprad

Poskytovanie informácií (ústne alebo formou príručiek) širokej občianskej verejnosti, univerzitám, stredným a základným školám, aktuálne informácie o Európskej únii, jej agendách, o prioritách Európskej komisie a Európskeho parlamentu. Pre záujemcov bude k dispozícii aj vedomostný test o vyššie uvedených agendách.

10. LIPE IP Slovensko – Zlepšenie kvality ovzdušia

Slovenská agentúra životného prostredia/Odbor informačnej podpory environmentálnej politiky

Na kvalitu ovzdušia negatívne vplyva najmä prekročovanie koncentrácií prachových častíc PM10 a jemných prachových častíc PM2,5, benzo(a)pyrénu, oxidu dusičitého NO₂ a prízemného ozónu. Hlavnými zdrojmi znečisťovania ovzdušia sú lokálne kúreniská so spaľovaním tuhých palív v domácnostiach, doprava, priemysel a energetika. Naša činnosť, formou osvetly, sa bude zameriavať na správne techniky vykurovania domácností a udržateľnú mobilitu.

11. Zistí kam sa pozeráš

Žilinská univerzita v Žiline, Fakulta prevádzky a ekonomiky dopravy a spojov

Oči sú bránou do mysle človeka. Je preto dôležité vedieť, čo človek vidí, kam sa pozerá a čo ho zaujalo vo virtuálnom alebo reálnom svete. Návštevníci si pomocou technológie očnej kamery otestovať svoj zrak a pozornosť.

PROGRAM PREDNÁŠOK VO VEĽKEJ SÁLE KINA CINEMAX

9:00 – 9:45 KOMÉTY – CHVOSTNATÉ CESTOVATEĽKY / RNDr. Olexandra Ivanová, DrSc.

Astronomický ústav SAV, v.v.i., Tatranská Lomnica

Štúdium komét je pre svetovú vedu veľmi zaujímavé. Keďže kométy trávajú väčšinu svojho života ďaleko od Slnka, zachovali si takmer nezmenenú primárnu hmotu. Preto nám kométy môžu poskytnúť informácie o najstarších fázach vzniku a vývoja našej Slnčnej sústavy. Veľké množstvo vedcov je presvedčených, že kométy sú kľúčom k pochopeniu procesov, ktoré viedli k vzniku života na Zemi. Unikátna

vesmírna misia „Rosetta“ ku kométe 67P/Churyumov-Gerasimenko odštartovala zo Zeme v roku 2004 a po prekonaní takmer 500 miliónov kilometrov po prvýkrát v histórii ľudstva spustila sondu na povrch kométy. Kedysi sa štúdium Rosettského kameňa stalo kľúčom k pochopeniu civilizácie starého Egypta, takže vesmírna misia Rosetta, podľa ktorej bola pomenovaná, podobne posúva horizonty nášho chápania fyzikálnej podstaty komét a vzniku Slnčnej sústavy.

Prednáška je určená pre žiakov 1. stupňa a 2. stupňa ZŠ, študenti SŠ a dospelé laické publikum.

09.45 – 10.30 FORENZNÁ CHÉMIA V PRAXI / RNDr. Rastislav Serbin, PhD.

Ústav chemických vied, Prírodovedecká fakulta **Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**

Prednáška bude zameraná na uplatnenie analytickej chémie v kriminálno-expertíznej praxi. Ako analytická chémia prispieva k odhaľovaniu zločinu ale aj jeho predchádzaniu a prečo je v tejto vede neustále potrebný vývoj a výskum.

Prednáška je určená pre žiakov 2. stupňa ZŠ, študentov SŠ a dospelé laické publikum.

10.30 – 11.15 NIE JE KYSELINA AKO KYSELINA / RNDr. Martin Vavra, PhD.

Prírodovedecká fakulta **Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**

Slovo kyselina pre väčšinu ľudí predstavuje spojenie s určitým druhom nebezpečenstva. Je to samozrejme pravda, ale ani zďaleka to neplatí všeobecne. Kyseliny sa bežne nachádzajú aj v živých organizmoch a ich prítomnosť je nevyhnutná nielen pre bezproblémové trávenie, ale aj pre niečo oveľa dôležitejšie. Niektoré kyseliny sú bežnou súčasťou našej kuchyne a bez nich by naše stravovanie jednoducho nebolo ono. Preto je dôležité vedieť, čo pojem kyselina znamená. Nielen to, ale aj omnoho viac sa dozviete na podujatí Noc výskumníka 2022 v OC MAX v Poprade.

Prednáška je určená pre žiakov 2. stupňa ZŠ, študentov SŠ a dospelé laické publikum.

11.15 – 12.00 AKO ZMERAŤ, ČI RODINNÁ POLITIKA FUNGUJE? / Sofia Karina Trommlerová, PhD.

Univerzita Komenského v Bratislave, Katedra ekonomickej a sociálnej geografie, demografie a územného rozvoja

Väčšina európskych krajín bojuje so starnúcou populáciou a klesajúcim počtom narodených detí. Mnohé vlády preto predstavujú opatrenia rodinnej politiky, ktorých cieľom je motivovať rodiny k tomu, aby mali deti. Tieto opatrenia však stoja nemalé peniaze a nie je jasné, či naozaj fungujú. Ako teda zistíme, či rodinná politika funguje a či naozaj zvyšuje pôrodnosť? V tejto prednáške sa pozrieme na dva príklady – jeden zo Španielska a jeden zo Slovenska. Porozmýšľame, ako by sa dalo vypočítať, či rodinná politika naozaj zvýšila pôrodnosť.

Prednáška je určená pre študentov SŠ a dospelé laické publikum.

PROGRAM PREDNÁŠOK VO FOYER NÁKUPNÉHO CENTRA

16.00 – 16.45 KOMÉTY – CHVOSTNATÉ GESTOVATEĽKY / RNDr. Olexandra Ivanová, DrSc.

Astronomický ústav SAV, v.v.i., Tatranská Lomnica

Štúdium komét je pre svetovú vedu veľmi zaujímavé. Keďže kométy trávajú väčšinu svojho života ďaleko od Slnka, zachovali si takmer nezmenenú primárnu hmotu. Preto nám kométy môžu poskytnúť informácie o najstarších fázach vzniku a vývoja našej Slnčnej sústavy. Veľké množstvo vedcov je presvedčených, že kométy sú kľúčom k pochopeniu procesov, ktoré viedli k vzniku života na Zemi. Unikátna vesmírna misia „Rosetta“ ku kométe 67P/Churyumov-Gerasimenko odštartovala zo Zeme v roku 2004 a po prekonaní takmer 500 miliónov kilometrov po prvýkrát v histórii ľudstva spustila sondu na povrch kométy. Kedysi sa štúdium Rosettského kameňa stalo kľúčom k pochopeniu civilizácie starého Egypta, takže vesmírna misia Rosetta, podľa ktorej bola pomenovaná, podobne posúva horizonty nášho chápania fyzikálnej podstaty komét a vzniku Slnčnej sústavy.

Prednáška je určená pre žiakov 1. stupňa a 2. stupňa ZŠ, študenti SŠ a dospelé laické publikum

16:45 – 17:30 OD EXTRASOLARNÝCH PLANÉT K EXOASTEROIDOM / RNDr. Ján Budaj, PhD.

Astronomický ústav SAV, v.v.i., Tatranská Lomnica

Dnes poznáme tisíce planét obiehajúcich okolo iných hviezd ako Slnko. Oboznámime sa s čiernymi ovcami medzi extrasolárnymi planétami. Sú to rozpadávajúce sa exoplanéty, ktoré obiehajú tak blízko pri hviezde, že sa ich povrch roztápa, vyparuje, unika z planéty a vytvára pozorovateľný chvost. Potom sa posunieme na hranice toho čo dokážeme detekovať: asteroidy a kométy u iných hviezd.

Prednáška je určená pre žiakov 1. stupňa a 2. stupňa ZŠ, študenti SŠ a dospelé laické publikum

17:30 – 18:15 ŽIVOT S HVIEZDOU / RNDr. Vojtech Rušin, DrSc.

Astronomický ústav SAV, v.v.i., Tatranská Lomnica

Každý živý organizmus potrebuje pre svoj život energiu. Na zemi ju dostávame zo Slnka – našej najbližšej hviezdy, ktorá svojou gravitáciou a žiarením ovplyvňuje všetko dianie v Slnčnej sústave. Pozrieme sa na Slnko zo Zeme aj z vesmíru, zmienime sa o slnečnej aktivite a vplyve Slnka na Zem (v dobrom, aj „zlom“).

Prednáška je určená pre žiakov 1. stupňa a 2. stupňa ZŠ, študenti SŠ a dospelé laické publikum

Európska noc výskumníkov

Piatok 30.09. 09:00 - 20:00

Adresa OC MAX Poprad Dlhé hory 4588/1, 058 01 Poprad

Email poprad@ocmax.sk

Telefón +421 52 4664 449

n

Web www.ocmax.sk

Nákupné centrum MAX Poprad bude opäť po dvoch rokoch súčasťou už 16. ročníka Festivalu vedy - Európskej noci výskumníkov, ktorého mottom je „Dôverujme vede“. Pridajte sa k nám 30. septembra a dozviete sa viac o kométach, kyselinách či dokonalejšom počítači - našom mozgu. Uvidíte v akcii šikovných robotov z First LEGO League, ale aj roboty, ktoré majú za úlohu riešiť globálne výzvy na súťaži FIRST Global túto jeseň v Ženeve. A to je len malá ochutnávka z nabitého programu - či už v rámci prednášok v kinosálach, alebo prezentácií v priestoroch nákupného centra.

Tešíme sa na vás od rána 9:00 h, až do večera 20:00 h.

Slávnostné otvorenie ENV sa bude konať o 14:30 (Foyer nákupného centra).

Záštitu nad ENV prevzali predseda Prešovského samosprávneho kraja p. Milan Majerský a primátor mesta Poprad p. Anton Danko

Viac informácií na www.nocvyskumnikov.sk

PREHLAD STÁNKOV VO FOYER NÁKUPNÉHO CENTRA

1. Výskumná stanica a Múzeum TANAP-u

Správa Tatranského národného parku v T. Lomnici

Výskum, poznávanie biodiverzity a tok uhlíka v biotopoch v Tatranskom národnom parku.

Prezentácia prírodných hodnôt (živočích, rastliny, huby) a vedecko-výskumných aktivít, ktoré sú s nimi spojené. Navštevníci stánku Výskumnej stanice a Múzea TANAP-u si budú môcť pozrieť exponáty fauny, flóry a húb z nášho najstaršieho národného parku, prostredníctvom praktických ukážok (mikroskop/lupa) sa dozvedia niečo aj o skrytom mikrosвете z ríše organizmov. Záujemcom poskytneme informácie z našich výskumov k toku uhlíka v ekosystémoch i našej múzejnej činnosti. Pre návštevníkov budú pripravené aj niektoré z našich prístrojov, ktoré využívame pri výskume.

2. Čo vieme o mozgu

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika /Prírodovedecká fakulta / Ústav biologických a

Nepremeškajte

Tenisová zábava pre celú rodinu na PEUGEOT TENNIS
Bratislava 01.10

Každá prvá nedeľa v mesiaci otvára múzeá a galérie
02.10

Halloweensky pobyt v Patinách
Patince 27.10 - 01.11

TIP NA JESENNÚ ZÁBAVU. VYSKÚŠAJTE STROJE
Bratislava 26.09 - 27.11

ekologických vied / Katedra fyziológie živočíchov, Kolice

Mozog je ako dokonalý počítač, ktorý funguje tak, aby sme prežili. Je zložený z nervových buniek – neurónov, a ich podporných jednotiek – gliových buniek. Ako funguje prenos informácií v mozgu? Ako to, že si dokážeme veci zapamätať? Príď si vymodelovať vlastný neurón, zisti, ako sa volá štruktúra mozgu, ktorá je zodpovedná za ukladanie informácií z krátkodobej do dlhodobej pamäte, zahraj si s nami hry na pamäť, vyskúšaj si základné reflexy a zaži ešte mnoho ďalšieho.

3. Textil, vlákna, plasty a ich budúcnosť

Výskumný ústav chemických vlákien, a.s., Svit

Predstavenie nových smerov vo vývoji textilných materiálov, vlákien a výrobkov z plástov v nadväznosti na aktuálne aktivity Výskumného ústavu chemických vlákien vo Svite.

4. Vyskúšaj si roboty z FIRST LEGO League

FLL Slovensko o.z.

Návštevnícividia v akcii šikovných LEGO robotov skonštruovaných a naprogramovaných na súťaženie vo FIRST LEGO League, ako aj inovatívne projekty tímov zapojených do tohto programu. Každý si bude môcť vyskúšať, či aj sám zvládne naprogramovať jednoduchého LEGO robota tak, aby splnil zadanú úlohu s pomocou motorov a senzorov.

5. Robotika ako súčasť riešenia globálnych problémov

FIRST Global Slovakia, o.z.

V stánku vám predstavíme roboty, ktoré majú za úlohu riešiť globálne výzvy na súťaži FIRST Global, túto jeseň v Ženeve. Okrem robotov, ktoré si bude môcť publikum vyskúšať, budeme prezentovať aj náš inováčný projekt k téme súťaže FIRST Global: Carbon Capture, t.j. zachytávanie oxidu uhličitého z atmosféry. Predstavíme vám súťaž v robotike pre stredoškóľakov FIRST Global, ktorej podstatou je šíriť povedomie o globálnych výzvach a hľadať k nim riešenia pomocou technológií.

6. Spoznávajte s nami vesmír

Astronomický ústav SAV v.c.i., Tatranská Lomnica

V našom vedeckom stánku sa budete môcť zoznámiť s prácou malých ďalekohľadov, v prípade pekného počasia pozrieť sa na šírku alebo pozrieť si umelú oblohu pomocou počítača, „vytvoriť“ jadro komety, zistiť chemické zloženie hviezd a dozvedieť sa aj iné zaujímavosti z výskumu vesmíru.

7. Bunka - brána do života

Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre/Ústav biotechnológií + Ústav aplikovanej biológie

V stánku Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre predstavíme dospelým i deťom záhady bunky ako základu nášho života. Návštevníci si budú môcť vyrobiť vlastné vedecké náhrdelníky, vidieť DNA na vlastné oči, rozhliadnuť sa po útrobách bunky i zahrať si vedecké peseso. Spolu si zmeriame tlak, vyskúšame si mikroskopovanie a porozprávame sa potenciáli kmeňových buniek v medicíne a biológii budúcnosti.

8. Hory a voda

Hydrologický ústav SAV, v.c.i., Bratislava

Hory významne ovplyvňujú režim riek a dopĺňanie zásob podzemných vôd, ale pre zložité prírodné podmienky máme odtiaľ menej údajov, ako z ľepšie prístupných oblastí. Stánok

FIFA tratala

Bratislava

21.04 - 28.09

Familiart: Domáci dizajn

Ružomberok

Zajtra

VŠETKY PODUJATIA

Bude prezentovať metódy a výsledky hydrologického výskumu v našich najvyšších horách (ukážka prístrojov, ktoré sa používajú pri experimentálnom hydrologickom výskume, videá z terénnych meraní, kvíz nájdí rieku atď.)

9. Europe Direct Poprad

Poskytovanie informácií (ústne alebo formou príručiek) širokej občianskej verejnosti, univerzitám, stredným a základným školám, aktuálne informácie o Európskej únii, jej agendách, o prioritách Európskej komisie a Európskeho parlamentu. Pre záujemcov bude k dispozícii aj vedomostný test o vyššie uvedených agendách.

10. LIPE IP Slovensko – Zlepšenie kvality ovzdušia

Slovenská agentúra Životného prostredia/Odbor informačnej podpory environmentálnej politiky

Na kvalitu ovzdušia negatívne vplyva najmä prekročovanie koncentrácií prachových častíc PM10 a jemných prachových častíc PM2,5, benzo(a)pyrénu, oxidu dusičitého NO2 a prízemného ozónu. Hlavnými zdrojmi znečisťovania ovzdušia sú lokálne kúreniská so spaľovaním tuhých palív v domácnostiach, doprava, priemysel a energetika. Naša činnosť, formou osvetu, sa bude zameriavať na správne techniky vykurovania domácností a udržateľnú mobilitu.

11. Zisti kam sa pozeráš

Žilinská univerzita v Žiline, Fakulta prevádzky a ekonomiky dopravy a spojov

Očí sú bránou do mysle človeka. Je preto dôležité vedieť, čo človek vidí, kam sa pozerá a čo ho zaujalo vo virtuálnom alebo reálnom svete. Navštívni si pomocou technológie očnej kamery otestovať svoj zrak a pozornosť.

PROGRAM PREDNÁŠOK VO VEĽKEJ SÁLE KINA CINEMAX

9:00 – 9:45 KOMÉTY – CHVOSTNATÉ CESTOVATEĽKY / RNDr. Oľegandra Ivanová, DrSc.

Astronomický ústav SAV, vvi., Tatranská Lomnica

Štúdium komét je pre svetovú vedu veľmi zaujímavé. Keďže kométy trávajú väčšinu svojho života ďaleko od Slnka, zachovali si takmer nezmenenú primárnu hmotu. Preto nám kométy môžu poskytnúť informácie o najstarších fázach vzniku a vývoja našej Slnčnej sústavy. Veľké množstvo vedcov je presvedčených, že kométy sú kľúčom k pochopeniu procesov, ktoré viedli k vzniku života na Zemi. Unikátna vesmírna misia „Rosetta“ ku kométe 67P/Churyumov-Gerasimenko odštartovala zo Zeme v roku 2004 a po prekonaní takmer 500 miliónov kilometrov po prvýkrát v histórii ľudstva spustila sondu na povrch kométy. Kedysi sa štúdium Rosettského kameňa stalo kľúčom k pochopeniu civilizácie starého Egypta, takže vesmírna misia Rosetta, podľa ktorej bola pomenovaná, podobne posúva horizonty nášho chápania fyzikálnej podstaty komét a vzniku Slnčnej sústavy.

Prednáška je určená pre žiakov 1. stupňa a 2. stupňa ZŠ, študenti SŠ a dospelé laické publikum.

09:45 – 10:30 FORENZNÁ CHÉMIA V PRAXI / RNDr. Rastislav Serbin, PhD.

Ústav chemických vied, Prírodovedecká fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Prednáška bude zameraná na uplatnenie analytickej chémie v kriminálno-expertíznej praxi. Ako analytická chémia prispieva k odhaľovaniu zločinu ale aj jeho predchádzaniu a peče je v tejto vede neustále potrebný vývoj a výskum.

Prednáška je určená pre žiakov 2. stupňa ZŠ, študentov SŠ a dospelé laické publikum.

10.30 – 11.15 NIE JE KYSELINA AKO KYSELINA / RNDR. Martin Vavra, PhD.

Prírodovedecká fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Slovo kyselina pre väčšinu ľudí predstavuje spojenie s určitým druhom nebezpečenstva. Je to samozrejme pravda, ale ani zďaleka to neplatí všeobecne. Kyseliny sa bežne nachádzajú aj v živých organizmoch a ich prítomnosť je nevyhnutná nielen pre bezproblémové trávenie, ale aj pre niečo oveľa dôležitejšie. Niektoré kyseliny sú bežnou súčasťou našej kuchyne a bez nich by naše stravovanie jednoducho nebolo ono. Preto je dôležité vedieť, čo pojem kyselina znamená. Nielen to, ale aj omnoho viac sa dozviete na podujatí Noc výskumníka 2022 v OC MAX v Poprade.

Prednáška je určená pre žiakov 2. stupňa ZŠ, študentov SŠ a dospelé laické publikum.

11.15 – 12.00 AKO ZMERAŤ, ČI RODINNÁ POLITIKA FUNGUJE? / Sofia Karina Trommlerová, PhD.

Univerzita Komenského v Bratislave, Katedra ekonomickej a sociálnej geografie, demografie a územného rozvoja

Väčšina európskych krajín bojuje so starnúcou populáciou a klesajúcim počtom narodených detí. Mnohé vlády preto predstavujú opatrenia rodinnej politiky, ktorých cieľom je motivovať rodiny k tomu, aby mali deti. Tieto opatrenia však stoja nemalé peniaze a nie je jasné, či naozaj fungujú. Ako teda zistíme, či rodinná politika funguje a či naozaj zvyšuje pôrodnosť? V tejto prednáške sa pozrieme na dva príklady – jeden zo Španielska a jeden zo Slovenska. Porozmýšľame, ako by sa dalo vypočítať, či rodinná politika naozaj zvýšila pôrodnosť.

Prednáška je určená pre študentov SŠ a dospelé laické publikum.

PROGRAM PREDNÁŠOK VO FOYER NÁKUPNÉHO CENTRA

16.00 – 16.45 KOMÉTY – CHVOSTNATÉ CESTOVATEĽKY / RNDr. Olexandra Ivanová, DrSc.

Astronomický ústav SAV, vvi., Tatranská Lomnica

Štúdium komét je pre svetovú vedu veľmi zaujímavé. Keďže kométy trávajú väčšinu svojho života ďaleko od Slnka, zachovali si takmer nezmenenú primárnu hmotu. Preto nám kométy môžu poskytnúť informácie o najstarších fázach vzniku a vývoja našej Slnčnej sústavy. Veľké množstvo vedcov je presvedčených, že kométy sú kľúčom k pochopeniu procesov, ktoré viedli k vzniku života na Zemi. Unikátna vesmírna misia „Rosetta“ ku kométe 67P/Cituyumov-Gerasimenko odštartovala zo Zeme v roku 2004 a po prekonaní takmer 500 miliónov kilometrov po prvýkrát v histórii ľudstva spustila sondu na povrch kométy. Kedysi sa štúdium Rosettského kameňa stalo kľúčom k pochopeniu civilizácie starého Egypta, takže vesmírna misia Rosetta, podľa ktorej bola pomenovaná, podobne posúva horizonty nášho chápania fyzikálnej podstaty komét a vzniku Slnčnej sústavy.

Prednáška je určená pre žiakov 1. stupňa a 2. stupňa ZŠ, študenti SŠ a dospelé laické publikum

16.45 – 17.30 OD EXTRASOLARNÝCH PLANÉT K EXOASTEROIDOM / RNDr. Ján Budaj, PhD.

Astronomický ústav SAV, vvi., Tatranská Lomnica

Dnes poznáme tisíce planét obiehajúcich okolo iných hviezd ako Slnko. Oboznámime sa s čiernymi ovcami medzi extrasolárnymi planétami. Sú to rozpadávajúce sa exoplanéty, ktoré obiehajú tak blízko pri hviezde, že sa ich povrch roztápa, vyparuje, unika z planéty a vytvára pozorovateľný chvost. Potom sa posunieme na hranice toho čo dokážeme

detekovať asteroidy a kométyu iných hviezd.

Prednáška je určená pre žiakov 1. stupňa a 2. stupňa ZŠ, študenti SŠ a dospelé laické publikum

17:30 - 18:15 ŽIVOT S HVIEZDOU / RNDr. Vojtech Ružin, DrSc.

Astronomický ústav SAV, vvi., Tatranská Lomnica

Každý živý organizmus potrebuje pre svoj život energiu. Na zemi ju dostávame zo Slnka – našej najbližšej hviezdy, ktorá svojou gravitáciou a žiarením ovplyvňuje všetko dianie v Slnčnej sústave. Pozrieme sa na Slnko zo Zeme aj z vesmíru, zmienime sa o slnečnej aktivite a vplyve Slnka na Zem (v dobrom, aj „zlom“).

Prednáška je určená pre žiakov 1. stupňa a 2. stupňa ZŠ, študenti SŠ a dospelé laické publikum

Zdroj: www.ocmr.sk